

פרשת ויחי

לשונות בתוכחה

אבל אם רוצים באמת לעזור לו, צריך ללמד אותו איך ובמה לתקן את עצמו.

יעקב אבינו אהב כל כך את הילדים שלו ודאג להם מאד, הוא ידע שיעקר ירידת האדם לעולם היא כדי לתקן את עצמו, ומי שלא יתקן את מה שה' רוצה שהוא יתקן, יצטרך לחזור שוב ושוב עד שהוא יתקן את עצמו.

ולכן הוא הבין שהחסד הכי גדול שאפשר לעשות אתם כדי שהם יעברו את התיקון שלהם בעולם, זה לגלות להם מה הם בדיוק צריכים לתקן.

אדם יכול להסתובב בעולם עשרות שנים, ללמוד תורה, להתפלל, ולעבוד על כל מיני מידות כאלו ואחרות, אבל לפספס את נקודת הנקודות, הנקודה שבשבילה הוא בא לעולם.

כל אחד מאתנו יכול להתבונן בעצמו ולראות, שיש איזו תכונה, איזה הרגל, איזו מידה, שהיא קשה לו מכולם, עליה הוא לא מוכן לוותר, וגם אם כן זה עולה לו במאמצים כבירים הרבה יותר משעות של לימוד, יותר מכל תר"ג מצוות, קשה מאד.

יש גם פעמים, שאדם אפילו לא מודע למה שהוא צריך לתקן, הוא יכול להיות בטוח שבשמים יקבלו אותו בשירת 'ימים על ימי מלך תוסיף' אדירה, אשריך! ובאמת אשריו על כל מה שהוא עשה, אבל את מה שהכי ציפו ממנו הוא לא קיים.

הוא אמר בלב, 'הכל, רק לא זה', או שהוא ראה שזה קשה לו, אז הוא העדיף להשקיע את הכוחות שלו בדברים אחרים, בזמן שה' דורש ממנו דווקא את הנקודה הזו.

אצל אחד זו הקנאה, אצל השני זו הקמצנות, אצל השלישי זו העצלות, אצל הרביעי זה הכעס, לא חסר על מה, ולכל אחד יש מינון משלו, ורמת קושי משלו, ותנאים סביבתיים שונים, וכלים אחרים.

נכון שצריך לעבוד על הכל, אבל יש מטרות-על, ויש מטרות משנה, את כל הכח צריך לתת במטרה העיקרית, ולא תמיד קל לאדם לזהות אותה, לפעמים היא מסתתרת במעמקי הנפש ואדם אפילו לא יודע שהיא קיימת.

לכן אדם שבאמת אכפת לו מעצמו, כדאי לו מאד לשאול את עצמו שוב ושוב, מה הנקודה האישית שלי, מה התכלית שלי, על מה אני אמור לעבוד, מה התיקון שלי.

וגם אחרי כל השאלות האלו, לא בטוח שהוא יגיע אל האמת, אם היינו יכולים ללכת לאדם גדול או לאיזה נביא שיגיד לנו במפורש מה בדיוק ה' רוצה שנתקן, היינו שמחים מאד, אבל לצערנו אנחנו עדיין בגלות מנסים לגשש באפלה.

לנו אין מישהו כזה בינתיים, אבל לשבטים הקדושים כן היה, את יעקב אבינו, שלפני פטירתו, הוא אמר להם מה הנקודה שיש להם לתקן.

הוא לא בא חלילה להקניט אותם, הוא בא לעזור להם להיות מתוקנים, להראות להם איפה היסוד והשורש שבשבילו הם ירדו לעולם, זו ה'ירושה' הכי טובה שאפשר להורישי.

רק מה, לאדם קשה לשמוע את זה, הוא נסוג שמבליטים לו את נקודת החולשה שלו, כמו שכתוב במדרש שהאחים נסוגו, לגודל דרגתם הקדושה, היה להם בהלה מסוימת לשמוע מהאבא הקדוש יעקב אבינו את הדברים האלו.

אבל מצד האמת, צריך לשמוח כשמגלים את הנקודה שבשבילה ירדנו לעולם, זה מקרב אותנו מאד אל התיקון שלנו, ומזכך אותנו, ומשפיע על השכר שלנו לנצח נצחים.

להרבה מאתנו, ואולי אפילו לכולנו, קשה מאד לשמוע ביקורת, אנחנו מעדיפים להרגיש מושלמים, טובים, לא חסרים, ככה שאם מישהו מעיר לנו, יש איזה כבוד קטן שסבל, שקופץ, מתקומם ומתנגד. איך אפשר להגיע למצב שאדם שמח לקבל הערות, לא נעלב, על כך, תובנה מרתקת, בפרשת השבוע.

אחד הרגעים המרטיטים בחיים של האדם, זהו רגע הפרידה. פרידה מכל מיני מקומות, לפני מעבר דירה, לפני סיום לימודים, סיום עבודה, ועוד. הרגע המרגש והמצמרר מכולם, זה כשנפרדים ממישהו שעומד לעזוב את העולם, אבא קשיש, סבא זקן, או שלא נדע מישהו בעל מחלה סופנית. עומדים שם כולם סביבו ומקיפים אותו במעגל, מקשיבים לכל מילה, אלו המילים שייחרטו בלב שלהם לעולם, זה מה שהוא משאיר אחריו, עוד מעט הוא כבר לא יהיה אתנו.

מה אומרים בדרך כלל בזמנים האלו? לא מדברים על אוכל, ובטח שלא מספרים בדיחות... אומרים כמה שאוהבים, מברכים, משאירים חוויה חיובית, כי הרי זה מה שהולכים לזכור לעולם.

בפרשת השבוע, יעקב יודע שהוא עומד לעזוב את העולם הזה, הוא קורא לכל הילדים שלו ואומר להם את המילים האחרונות שלו, ומיד אחר כך, 'ויגוע ויאסף אל עמיו' (בראשית מט, לג).

מה הוא אמר להם?

בעיקרון הוא ברך אותם, 'וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם, איש אשר כברכתו ברך אתם' (בראשית מט, כח), לכל אחד הוא נתן את הברכה שלו.

האמנם! את כולם הוא ברך? לא ממש... לראובן למשל הוא אמר, 'פחז כמים אל תותר' (בראשית מט, ד), בגלל שמיהרת לכעוס, הפסדת כהונה ומלכות.

לשמעון ולוי הוא אמר, 'כלי חמס מכרתיהם', כלומר חמסתם, גזלתם את האומנות של הרציחה מעשו, והרגתם את אנשי שכס, ורציתם להרוג גם את יוסף. 'ארור אפס כי עזי', הוא קילל את הכעס שלהם, 'אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל', הם יהיו מפוזרים, ועוד מילים על זו הדרך.

וכי אלו מילות פרידה? ברגעים האחרונים של יעקב עלי אדמות, היינו מצפים למילות עידוד והמשך הצלחה בחיים, חיובים, למה כאלו דברים קשים?

עד כדי כך שמובא ברש"י, שיהודה, שהיה הבא בתור, חשש שאבא שלו יוכיח גם אותו על מה שקרה עם תמר, והתחיל ללכת אחורה, ויעקב שראה אותו, קרא לו בדברי ריצו 'יהודה, אתה יודוך אחיך', אתה לא כמותם.

אבל גם בתוך הברכות שלו ליהודה הוא מזכיר את מעשה המכירה ומעשה תמר, 'מטרף בני עלית', כלומר ממה שחשדתי אותך ב'טרף טורף יוסף, עלית, סילקת את עצמך, וגם במעשה תמר, לבסוף אמרת 'צדקה ממני' ולא הוצאת אותה להורג (רש"י).

ולא רק יהודה נסוג אחור, אומרים חז"ל (בראשית רבה צח, ה), 'כיון שראו אותו שהוא מקנטרן, התחילו מסתלקין לזויות', כל האחים נסוגו אחור, 'כיון שראה [יעקב] שהן מסתלקין לזויות, התחיל קורא לכל אחד ואחד'.

אם כבר נפרדים, למה לא לברך בלבד, למה צריך להזכיר את הדברים הכואבים האלו בדיוק בזמן הפרידה, למה לא עדיף עכשיו להתמקד במעלות שלהם דוקא, או לתת עצות והדרכות, שיחת חיזוק, ללחוץ לכל אחד את היד, לומר לו כמה אוהבים אותו, זה לא עדיף לכאורה?

גם אנחנו צריכים ללמוד מהאחים הקדושים, אמנם לנו אין את יעקב אבינו שיגיד לנו מה אנחנו צריכים לעשות, אבל יש הרבה 'מתנדבים' שיעשו את זה במקומו.

כל אחד מאתנו סופג ביקורת במהלך החיים, אם זה מההורים, מהאחים, מהקרובים, מהחברים, ואפילו מסתם אנשים ברחוב.

התשובה היא, מסביר הרב יוסף צבי הלוי דינר זצ"ל (מקדש הלוי, עמוד קצ"ג), שהדבר הכי טוב שאפשר לעשות עם בן אדם, זה לכוון אותו להבין במה הוא צריך להשתפר, לומר לו מילות עידוד ונחמה, זה מצוין ונצרך,

הגירושין יחנכו אותן, ואם לא הפיטורין, הקנס, ואם לא, אולי בית כלא, ואם לא, אולי רק בשמיים, אבל בסוף החינוך יגיע.

הסיפור הבא שהתרחש לפני כמה עשרות שנים, יראה לנו, כמה שלפעים אדם מנסה להתחמק מהעבודה, אבל בסוף החינוך יגיע בדרך הקשה.

סיפר יהודי מבוגר, ניצול שואה:
באותו יום, בחודש אב, היה חם במיוחד, אני, שרגיש בלב, החום עלול להיות מסוכן בשבילי, סיימתי פגישה עם איש עסקים מסוים, וצעדתי לכיוון התחנה. חיכיתי בכליון עיניים לאוטובוס שיגאל אותי מהחום הנורא.

לפתע עצר רכב סמוך לתחנה, וממנו הציץ ראש של בחור ישיבה, "רבי יהודי, בא תעלה לרכב, לאן אתה צריך?", הציץ הבחור שישב ברכב בחביבות, הוא היה נראה בן תורה אמתי. אמרתי לו את הרוחב והמספר המדויק של הבית, "אני עובר ממש ליד", אמר הבחור, "בא תעלה".

עדיין היססתי, "האוטובוס שאמור להגיע עוצר ממש מול הבית שלי", אמרתי, "עדיף לי לחכות בתחנה, מאשר ללכת דקות ארוכות בחום הזה".

"אוריד אותך קרוב לבית, אל תעמוד כאן בחום, תעלה", הפציר. הסברתי לבחור שאני רגיש בלב ועדיף לי לחכות בתחנה מאשר ללכת את המרחק מאיפה שהוא ויריד איתי. זה מסוכן לי. לכן, אם הוא מוכן לעשות חסד עד הסוף ולהוריד אותי ליד הבית, אשמח להצטרף. ואם לא, אעדיף את האוטובוס.

"תכנס בבקשה", אמר, נכנסתי, למרות שהנדיבות הזו נבעה בעיקר מרחמים עלי. הוא נהג במהירות תוך שהוא מתנצל ומסביר שהוא ממהר לשיבה. אחרי כמה דקות הוא עצר ברחוב המקביל לבית שלי. "בבקשה אתה יכול לרדת", אמר. חשבתי שהוא צוחק, אמנם זהו רחוב מקביל אבל אין ביניהם מעבר, הוי אומר הליכה של רבע שעה בחום הכבד.

"אמרת שתקח אותי עד הבית", אמרתי בחוסר נעימות, "אדוני, אין לי כניסה משם, רד כאן!", פקד בחוסר סבלנות. אני לא עקשן, אבל הפעם ממש חששתי על הבריאות שלי, בפרט שהסיבוב הזה היה לוקח לו שתי דקות בדיוק, "אני לא מוכן לסכן את עצמי ולרדת כאן, אמנם עשית אתי חסד שלקחת אותי, אבל עליתי בתנאי מפורש שתקח אותי עד הבית, אם ארד כאן, היה עדיף לי כבר להישאר בתחנה, אני לא מוכן לרדת כאן".

"ככה?... אמר הבחור, ראיתי איך הכנס משתלט עליך, הוא סובב את ההגה, והתחיל לנהוג בפראות כעשר דקות, עד שהוא עצר ליד ה... תחנה... במקום להאריך בשתי דקות, הוא האריך לעצמו את הדרך בעשרים דקות רק כדי להחזיר אותי אל התחנה, כשרדתי, הוא טרק את הדלת בעצבים, ושעט משם לדרכו.

הגעתי הביתה עם תחושה ממש לא נעימה, כואב על החוצפה שירדה על הדור, לא סיפרתי אפילו לאשתי, והשתדלתי לשכוח מזה. בצהריים התקשר אלי הבן שלי, והודיע לי שהבת שלו מתארסת היום (סוגרת 'וורט'), שנגיע בשבע וחצי לפני כל האורחים, שנכיר את החתן. שמחתי מאד, וזה השכיח ממני לגמרי את מה שעברתי בבוקר.

התארגנו, ובשעה שבע, הזמנו מונית, ונסענו. הדרך היתה פקוקה והגענו בשעה רבע לשמונה, זו היתה הבת הגדולה של הבן שלי, הוא פתח לי את הדלת נרגש, "תשב ליד החתן אבא", הוא ציפה שאני אנהל את העניינים. הנחתי על כתפי יד מרגיעה, "הכל יהיה בסדר".

נכנסנו, וחיפשתי בעיני את החתן. ברגע הראשון חשבתי שאני הולך להתעלף, ראיתי עיגולים שחורים בעיניים והכל התנדנד מולי, זה היה הוא... הבחור הכעסן שהחזיר אותי היום לתחנה... גם הוא לא האמין, הוא החוויר...

הנכדה שלי, בחורה עדינת נפש, בעלת מידות טובות וצניעות, ניגשה אלי, "מה אתה אומר סבא, דיברת ותו?" היא תלתה בי עיניים מצפות, הרגשתי שהיא מצפה שאני אאשר לה את השידוך.

האמת, שפחדתי עליה, היא בחורה עדינה, וצריכה מישהו מתחשב ולא כעסן שמתפרץ. קראתי הצידה, לבן שלי, לאשתו ולכלה, וסיפרתי להם מה קרה לי אתו היום. הם היו בהלם. הבן שלי היה נראה אומלל, והכלה התחילה לבכות, "מה עושים?...".

מי שהציל את המצב היה דוקא החתן בעצמו, הוא הבין על מה ההסתודדות, ניגש לחדר, דפק, כשפתחנו לו בחשש, הוא אמר בשפל קול "אני אבין אם תרצו לבטל את השידוך, רק תגידו לי". שתקנו. "הבנתי". הוא קרא להורים שלו, הסביר להם בקצרה שהשידוך מבטל, והם עזבו את הבית ללא אומר ודברים.

התקשרתי לכולם להודיע שהשידוך מבטל, בני לא היה מסוגל לעשות את זה. אחרי חודש וחצי, הנכדה שלי מצאה לעצמה בחור טוב כלבבה, והם התחתנו.

המפליא בכל הסיפור, שאחרי חצי שנה, אבא של אותו בחור התקשר אלי, וסיפר לי שהבן שלו התארס, "אחרי הכל", הוא אמר, "למרות הבושה שספגנו מאותו שידוך, אני מרגיש צורך להודות לך באופן אישי, על האומץ שהיה לך לבטל את השידוך, אנחנו מנסים במשך שנים לחנך אותו ולא מצליחים, אבל אתה כן הצלחת... מאד הוא תפס את עצמו, והפך לבחור עדין ומתחשב, וזכה בבחורה טובה". אמר בכנות, וניתק...

"ובעל כרחו יוכרח לתקן...".

זה נכון שיש אנשים שמעירים סתם, אבל בהרבה מהמקרים יש משהו במה שהם אומרים, לרוב לא יעירו לך על מה שאין לך ממנו כלום, יעירו לך על דברים שיש לך מה להשתפר בהם אפילו קצת.

וצריך גם לזכור, שאם אתה מקבל את הביקורת כמסר משמיים, הקדוש ברוך הוא ידאג שיגיעו אליך המסרים שאתה צריך לשמוע ולתקן. לכן כל כך צריך להתאמץ ולהתרגל לדעת לקבל ביקורת, לא רק מהבחינה החיצונית, לחייך בחביבות ולהנהיג אבל בלב לא לקבל, אלא גם בתוך הלב, לנסות להתבונן אם יש משהו במה שהוא אמר, אולי בכל זאת אני צריך לתקן משהו בעניין הזה.

להיזהר לא לדחות כאלו שבאים להעיר לנו על משהו, כי אם לא נדע לקבל את ההערות, ונעלב, פשוט יפסיקו להעיר לנו, ומה שיקרה, אנחנו נשאר עם הטעות שלנו.

כמו שכותב הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ד, הלכה ב), שאחד מחמשת הדברים שנועלים דרכי התשובה הוא השונא את התוכחות, ולמה? "שהרי לא הניח לו דרך תשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכילימין אותו, חוזר בתשובה...".

כולם מסביבי ידעו שיש לנו את החיסרון הזה, והיחידים שלא ידעו מזה, יהיו אנחנו בעצמנו. לא חבל?

יש אחד שמדבר יותר מדי, יש אחד שיש לו עדיין מה להשתפר בהגינה האישית שלו, יש אחד שחטן וסקרן יותר על המידה, בעל גאווה, זלזול, נהיגה חסרת אהירות, עצלן, אהבה עצמית, רואה בעצמו רק את המעלות, ואצל אחרים את החסרונות.

הרי מי שעושה את זה, לרוב לא חושב שמשוהו לא בסדר בו, כי אם הוא היה מרגיש שיש לו מה להתבייש בהתנהגות שלו, הוא היה מפסיק עם זה, לא? ואם הוא ממשיך, מה זה אומר? שהוא לא מודע לבטיה שלו. אז עד שמישהו כבר מעיר לנו, כדאי מאד מאד להרגיל את עצמנו לקבל, לא לברוח, לא להיכנס לפגיעה, למרות שודאי שזה מעליב ולא נעים לשמוע במה אני לא בסדר, אבל נזכור, שעוד יותר לא נעים לחיות עם חסרונות ולא לדעת מזה.

בפרט אם מקבלים הערות מבני הבית, האשה, הבעל, ההורים, האחים, את ההערות מהם הכי כדאי לקבל, כי הם מכירים אותך הכי טוב שיש, וגם אם נראה לך שזה לא נכון, אתה לא כזה, בטח לא שחור כמו שהם הציגו את זה, אבל אולי כן יש משהו, אולי בכל זאת.

אם נסתכל אחורה, על כל מיני מקרים שקרו לנו בחיים, נראה שבמבט שלנו כיום על אותו מקרה, אנחנו נראים מוזר מאד בעיני עצמנו, ברור לנו שטעינו והתנהגנו מוזר, התפרצנו או התעלמנו, או כל חיסרון אחר.

ואז, באותה תקופה היה נראה לנו שאנחנו הכי בסדר בעולם, מה לא בסדר בזה?! אז אולי גם היום, יש דברים שנראים לך בסדר, ועוד כמה שנים נראה שנהגנו בצורה לא ראויה.

השינוי צריך להיות בראש, האם אני אחד שרוצה לשמוע במה אני לא בסדר כדי לתקן, או אחד שמעדיף תמיד לחשוב שהכל בסדר איתו.

ר' דב יפה סיפר (חברת 'בית ה' נלך', עמוד 6), שפעם הוא היה בשיחה של רבי אייזיק שר, ראש ישיבת סלבודקא, בסעודת 'תנאים' של בחור מהישיבה ('וורט'), ובתוך הדברים הוא פנה אל הבחורים ואמר להם, 'אני מקווה שתזכו להיות אנשים גדולים, והמציאות היא, שאנשים מתביישים להעיר לאנשים חשובים, ר"מים, ראשי ישיבות, ראשי כוללים, וכדומה, והיחידה שמרגישה קרובה להעיר להם, זו האישה, ולכן, אם תנצלו את התוכחה של האישה, תהיה לכם מזה תועלת גדולה'.
כשהאשה מעירה לבעלה, אומר רבי דב, גם אם יש לו מה לענות, לא כדאי לענות ולהצטדק מיד, אלא לחכות קצת, להראות לה שהוא מקבל ושומע, ואולי אפילו יודה לה על כך שהיא מעירה לו, ורק אחר כך יגיד לה מה שיש לו לענות.

היו הרבה מגדולי הדורות וביניהם הגאון מוילנא, שהיו שוכרים מישהו שיעקוב אחריהם ויכיר אותם על החטאים שלהם, ולפעמים אפילו פיטרו אותו כי הוא לא הוכיח אותם מספיק...
במנחה של יום הכיפורים, אנחנו קוראים בהפטרה על יונה הנביא, למה? מסביר החפץ חיים (שער הציון, סימן תרכב, אות ו), שלפעמים האדם חושב שהוא יוכל לברוח מהתיקון שלו, ואומר לעצמו, 'אני יעשה מה שאני רוצה ואם ה' יגזור עלי למות, אז אמותו!...'

וזו טעות - 'שוסף דבר יהיה, כל מה שהקדוש ברוך הוא רוצה מנפשו שיתקן, מוכרח הוא לתקן, ויבוא עוד פעם ופעמיים לעולם הזה, ובעל כרחו יוכרח לתקן, ואם כן, למה לו כל העמל, למות ולסבול חיבוט הקבר ושאר צרות, ולחזור עוד הפעם?!...'

הוראיה מיונה הנביא, שהקדוש ברוך הוא רצה שהוא ילך לנינה ויתנבא, והוא לא רצה, וברח לים מקום שלא מקבלים בו נבואה, ולבסוף הוא טבע, ונבלע בדג, ואחרי כל הגלגולים האלו, רצון ה' התקיים. גם אנחנו, אם לא נקבל את ההערה, בסוף נתחנך ונשתנה, אבל בדרך הקשה, זה יתחיל מחוסר שלום בית, ואם זה לא יחנך אותך, אז

הוא טבע, ונבלע בדג, ואחרי כל הגלגולים האלו, רצון ה' התקיים. גם אנחנו, אם לא נקבל את ההערה, בסוף נתחנך ונשתנה, אבל בדרך הקשה, זה יתחיל מחוסר שלום בית, ואם זה לא יחנך אותך, אז

הוא טבע, ונבלע בדג, ואחרי כל הגלגולים האלו, רצון ה' התקיים. גם אנחנו, אם לא נקבל את ההערה, בסוף נתחנך ונשתנה, אבל בדרך הקשה, זה יתחיל מחוסר שלום בית, ואם זה לא יחנך אותך, אז